

РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

КОНКУРЕНЦІЯ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ

COMPETITION AND COMPETITIVENESS: ECONOMIC ESSENCE AND VALUATION METHODS

Стаття присвячена дослідженню поняття конкуренції, конкурентоспроможності та методів її визначення. У сучасному економічному просторі, якому притаманна глобалізація, посилення конкуренції, економічне суперництво країн та підприємств, досить важливим є розуміння власної конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність країни, галузі, економіки має багато індикаторів, які знаходяться у прямій залежності. Лише конкурентоспроможна країна має високий рівень ВВП, сильну внутрішню економіку, розвинену інфраструктуру, високоосвічений народ і є активним учасником міжнародної торгівлі.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, глобалізація, ВВП, індекс Лаффея, концепція Балассу

Статья посвящена исследованию понятия конкуренции, конкурентоспособности и методов ее определения. В современном экономическом пространстве, обладающий глобализация, усиление конкуренции, экономическое соперничество стран и предприятий, весьма важным является понимание собственной конкурентоспособности. Кон-

курентоспособность страны, отрасли, экономики имеет много индикаторов, которые находятся в прямой зависимости. Только конкурентоспособная страна имеет высокий уровень ВВП, сильную внутреннюю экономику, развитую инфраструктуру, высокообразованный народ и является активным участником международной торговли.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, глобализация, ВВП, индекс Лаффея, концепция Балассу

The article investigates the notion of competition, competitiveness and methods for its determination. In today's economic environment, which is inherent in globalization, increased competition, economic competition of countries and companies, it is important to understanding its competitiveness. The competitiveness of the country, industry, the economy has a lot of indicators that are directly related. Only competitive country has a high GDP, a strong domestic economy, developed infrastructure, highly educated people and is an active participant of international trade.

Key words: competition, competitiveness, globalization, GDP, index Laffeya concept Balassy.

УДК 339.137.2

Варшавська Н.Г.

аспірант, асистент кафедри міжнародних економічних відносин Донецький національний університет імені Василя Стуса

Постановка проблеми. На сучасному етапі еволюції глобального економічного середовища та формування міжнародних ринків товарів та послуг переважає розвиток конкуренції, яка виступає базовим механізмом забезпечення економічного розвитку країни в умовах трансформаційних перетворень. Процеси інтернаціоналізації та глобалізації підвищують взаємозалежність та взаємозв'язок національних економік, створюючи при цьому можливість для розвитку міжнародної конкуренції. Посилення ролі конкуренції та конкурентоспроможності, аналіз методів їхньої оцінки – важливі питання, що потребують дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Найбільш глибокі внески у тлумачення визначень зробили зарубіжні вчені, насамперед: А. Сміт, Д. Рікардо, А. Маршалл, Е. Чемберлін, Дж. Робінсон, П. Хайне, Ф. Хайск, М. Портер, Дж. Кейнс, П. Самуельсон. Також проблемами розвитку теоретичних засад конкуренції присвячено багато робіт вітчизняних та російських науковців – А. Антонюк, Я. Базиліюк, Ю. Макогон, І. Бураківського, А. Кредісова, Д. Лук'яненко та інші. Дослідження публікацій з даної тематики дали змогу систематизувати теоретичні знання, знайти взаємозалежні фак-

тори, що безпосередньо впливають на рівень конкурентоспроможності.

Постановка завдання. Для ефективного дослідження необхідно роз'яснити теоретичні аспекти таких понять як «конкуренція», «міжнародна конкуренція», «конкурентоспроможність». Здійснити аналіз методів оцінки конкурентоспроможності, виявити взаємозалежності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкуренція (лат. concurrere) – «зіштовхуватися», «конкурувати» – боротьба, суперництво в будь-якій галузі.

Закон України визначає економічну конкуренцію, як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість обирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначити умови обороту товарів на ринку [5].

Протягом усього розвитку економічної думки велика увага приділялася розвитку теоретичних та практичних напрацювань у даному контексті, оскільки конкуренція безперечно явище необ-

хідне та позитивне як для покупців, так і для продавців.

За твердженням Т. І. Гончарук конкуренція виконує ряд важливих функцій, яку він поділив на дві групи в залежності від охопту економічного простору. Макроекономічна група: 1) регулююча, 2) контролююча, 3) об'єднувальна, 4) функція соціалізації прогресу та прибутковості. Мікроекономічна група: 1) стимулююча, 2) інноваційна, 3) адаптивна. Розподільча і селективна існують на мікро- і макрорівнях [3, с. 6].

Конкуренція присутня від мікрорівня до мегарівня економічної системи. У важкі для країн перехідні періоди, у періоди криз конкуренція виявляє свої особливості та специфіку: через збільшення динамічності, агресивності учасників ринку конкуренція стає важкою, багатофакторною, одночасною у багатьох виявах та аспектах, тому під час криз і закривається велика кількість підприємств.

Розглянемо більш детально характеристику поняття «конкуренція» різними науковцями.

Ф.В. Горбонос стверджував, що конкуренція – це економічне змагання виробників однакової продукції на ринку, спрямованим на залучення

якомога більшої кількості споживачів, завдяки чьому, – одержання максимальної вигоди [4, с. 64].

Б. Карлоф розглядає конкуренцію – як процес управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами з метою одержання перемоги або досягнення інших цілей у боротьбі із конкурентами за задоволення об'єктивних або суб'єктивних потреб у межах законодавства [16].

Аналіз визначень конкуренції показує про врахування науковцями багатоаспектності даного питання: її сучасна динамічність, примусовість, безперечний зв'язок із інноваціями та інвестиціями.

Проте, при визначенні сутності поняття «конкуренція» існує ряд труднощів, серед яких:

1. Поняття науковців не пов'язані із законодавством.
2. Поняття не враховують конкуренцію серед будь-яких соціальних, виробничих і біологічних систем.
3. Відсутність єдиної визначеності у питанні того, що саме являє собою конкуренція.
4. Поняття «конкуренція», запропоновані науковцями не повною мірою відповідають вимогам системності і комплексності.

Таблиця 1

Погляди на визначення поняття «конкуренція»

Дослідження	Особливості
А.Сміт «Дослідження про природу і причини багатства народів»	
Розглядав конкуренцію – як специфічну форму свідомих дій контрагентів ринку, що спрямована на досягнення їхніх власних інтересів, а саме – їхнє суперництво. Називав конкуренцію двигуном економічного зростання. [12]	Дослідив вплив конкуренції на механізм ціноутворення товару, взявши його за першооснову у змаганні на ринку. Не заперечував впливу попиту і пропозиції на конкурентні відносини
Д. Рікардо «Принципи політичної економії та оподаткування», 1817р.	
Конкуренція – це шлях, рух за допомогою якого виникає «достаток товарів і зниження їхньої мінової вартості, від чого вирає суспільство». [11]	Розглядав необмежену вільну конкуренцію, принципи вільної торгівлі. Конкуренція – вирішальний фактор при ціноутворенні.
Е. Чемберлен «Теорія монополістичної конкуренції», 1933р.	
Конкуренція – це ситуація, за якою здійснюється контроль над пропозицією товару та його ціною, який досягається за наявності існуючих та потенційних товарів – заміників (субститутів).	Розглядав монополістичну конкуренцію. Сформував нецінові фактори конкуренції: якість, реклама, технологічне устаткування та обслуговування клієнтів
Р. Кемпбел, Р. Макконел «Економікс», 1999р.	
Конкуренція – це наявність на ринку великої кількості незалежних покупців і продавців, можливість для покупців і продавців вільно входити на ринок і залишати його.	Визначили, що конкуренція слугує основним механізмом, що регулює капіталістичну економіку. Конкуренція спонукає фірми використовувати нові виробничі методи, зменшуючи затрати.
П. Самуельсон «Монополістична конкуренція – революція в теорії», 1933р.	
Конкуренція – це складний механізм невимушеної координації виробництва через систему цін і ринків, причому вона об'єднує знання та дії мільйонів індивідів [13,с.57]	Конкуренція задовольняє першу вимогу – «здатність виживати».
М. Портер «Стратегія конкуренції», 1980р.	
Конкуренція трактується як механізм регулювання суспільного виробництва, як форма взаємного суперництва суб'єктів ринкового господарства і як процес просування вперед [10, С.53]	Вперше висунув ідею щодо конкуренції на світовому ринку не країн, а фірм.

Джерело: узагальнено автором

Тому на основі вищенаведеного можемо надати власне трактування конкуренції. Конкуренція – невід’ємна складова ринкової економіки, яка здійснюючи свої функції, регулює та впливає на відносини між суб’єктами ринку, розподіляючи ресурси між ними та створюючи якісні зміни, як на мікро-, так і на макрорівні.

Крім конкуренції потребує дослідження й інше не менш важливе поняття – «конкурентоспроможність», що є індикатором адаптації підприємства, галузі чи країни до нестабільних умов господарювання.

Конкурентоспроможність є синтезом багатьох економічних категорій і являє собою уже комплекс визначених дій, які призведуть до економічної ефективності підприємства, галузі, країни. Тому необхідно досліджувати взаємозв’язок між глобальною конкурентоспроможністю країни, галузі, підприємств, визначених товарів в цілому.

Серед сучасних науковців велика кількість робіт присвячена саме визначенню конкурентоспроможності, тому звернемося до їхнього понятійного апарату.

Серед сучасних науковців досить вагома робота з даної тематики представлена Антонюк Л. Автор розмежовує такі поняття, як «конкурентоспроможна економіка» та значно ширше поняття «конкурентоспроможна країна», «конкурентоспроможна нація». Досить багато уваги зосереджено на теоретичних аспектах поняття «міжнародна конкурентоспроможність». Визначає, що міжнародна конкурентоспроможність країни – це здатність країни створити таке національне бізнес середовище за умов вільного і справедливого ринку, в якому вітчизняні товаровиробники можуть постійно розвивати свої конкурентні переваги та займати і утримувати стійкі позиції на певних сегментах

світового ринку, завдяки: потужному економічному потенціалу, що забезпечує динамічне зростання економіки на інноваційній основі; розвинутій системі ринкових інститутів; володінню значним інтелектуальним капіталом та інвестиційними ресурсами; гнучким реагуванням на зміни світової кон’юнктури та, відповідно до цього, диверсифікацією виробництва, максимально відстоюючи реалізацію національних інтересів заради економічної безпеки та високих стандартів життя [1].

Вагомий внесок у розгляд даного питання зробила Я. Базелюк, визначаючи, що належну конкурентоспроможність в умовах сучасної глобалізації набуває країна, у національній економіці якої існує «критична маса» стійких конкурентоспроможних економічних суб’єктів, здатних ефективно будувати свою діяльність у глобальному економічному середовищі, керуючись власними економічними інтересами [2].

Н. Грицишин визначає конкурентоспроможність – рівень конкретності підприємства у певній галузі, порівняльна перевага підприємства стосовно інших конкурентів, які діють у регіоні, країні та за її межами.

Відмінності авторських позицій пов’язані перш за все із різними масштабами дослідження – регіональний, національний світовий.

Конкурентоспроможність економіки країни характеризує стан територіально відокремленого самостійного політико-економічного утворення, яке зберігає свою ідентичність на досить тривалому часовому інтервалі, а також здатність до подальшого сталого розвитку на основі накопиченого інноваційного потенціалу як органічної частини світової економіки. Існування зв’язку між динамікою потенціалу економіки країни і рівнем конкурентоспроможності не викликає запитань, а

Таблиця 2

Погляди на визначення поняття «конкурентоспроможність»

Л. Антонюк «Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації», 2004р.	
Конкурентоспроможність – це володіння суб’єктом певними властивостями, які дають йому можливість розвиватися на інноваційній основі та перемагати у конкурентній боротьбі [1].	Визначає, що важливою ознакою конкурентоспроможності країни є також здатність її суб’єктів оперативно реагувати на зміни у світовому попиті та структурі виробництва
Я. Базиліюк «Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення», 2002р.	
Конкурентоспроможність – економічна категорія, що характеризує стан суспільних відносин у державі щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного господарства, адаптованого до змін світової кон’юнктури та внутрішнього попиту на основі розкриття національних конкурентних переваг та досягнення кращих, ніж у конкурентів, соціально-економічних параметрів [2].	Виокремил основні чинники конкурентоспроможності національної економіки (ефективна координація та співпраця між ТНК; посилення уваги до механізмів інноваційно-промислової політики; поширення політики сприяння розвитку «людського капіталу»)
Педченко Н.С. «Деякі аспекти конкуренції і конкурентоспроможності в ринковій економіці», 2000р.	
Конкурентоспроможність – зіставлення конкурентних позицій господарюючих суб’єктів на одному ринку. [9, с.48]	Дає важливий орієнтир для державної політики, спрямованої на зміцнення позицій національної економіки на міжнародному ринку.

Джерело: узагальнено автором

конкурентоспроможність національної економіки являє собою концентроване вираження економічного, науково-технічного, виробничого, управлінського та іншого потенціалу, яким володіє та чи інша країна і, який реалізується в товарах, послугах, що успішно протистоять конкуруючим з ними іноземним товарам на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Отже, конкурентоспроможність економіки країни – це її готовність до довготривалої взаємодії на міжнародних ринках як самостійної та ефективної організаційної структури світової економіки.

Конкурентоспроможність країни об'єднує конкурентоспроможність товару, товаровиробника та галузеву конкурентоспроможність. У загальному вигляді її можна визначити, як здатність країни в умовах вільної торгівлі виробляти товари і послуги, які відповідають вимогам світового ринку, реалізація яких підвищує добробут країни і окремих її громадян. Отже, конкурентоспроможність економіки полягає в її здатності займати та утримувати стійкі позиції у певних сегментах ринку саме завдяки: потужному економічному потенціалу; стабільному зростанню економіки на інноваційних засадах; розвиненій системі ринкових інститутів; володінню інтелектуальним капіталом та інвестиційними ресурсами; гнучкій системі реагування на зміни кон'юнктури в світі [6, с. 11-12].

У сучасній науковій практиці існує велика кількість методів визначення конкурентоспромож-

ності. Їх розрізняють залежно від форми представлення результату (матричні, графічні, індексні), за способом оцінки (якісні та кількісні) та інші. Більш детально зупинимось на концепції Б. Баласси, індексів Лаффея, методикою оцінки IMD World Competitiveness Yearbook, а також Європейської комісії (Second Report on Economic and Social Cohesion; A Study on the Factors of Regional Competitiveness).

На основі вищенаведеного можна стверджувати, що конкурентоспроможність тим вища, чим вищий рейтинг на міжнародних глобальних ринках, а також конкурентоспроможність пов'язана зі змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування, а також невід'ємний зв'язок, пов'язаний із рівнем ВВП у країні.

Отже, як свідчать дані табл. 3, рівень економічного розвитку та конкурентоспроможності країни, добробут її населення, знаходиться у прямій залежності від показника ВВП на душу населення. Так країни з розвинутою економікою, мають досить високий показник ВВП: Канада – 45 000 дол. США, Франція – 40 500 дол. США, Німеччина – 46 200 дол. США, Італія – 35 100 дол. США, Великобританія – 39 800 дол. США, Сполучені Штати Америки – 54 400 дол. США. Також високий показник валового внутрішнього продукту на душу населення мають країни з високим рівнем розвитку соціального забезпечення та соціального захисту. Це такі країни як Данія – 44 600 дол. США, Фін-

Таблиця 3

Динаміка ВВП на душу населення у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою, тис. дол.

Країна	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Білорусь	5,8	6,2	6,7	7,3	8,5	9,6	11,0	12,3	13,9	14,1	15,4	16,6	17,2	17,7	18,2
Канада	29,6	30,5	31,5	32,4	34,0	35,9	37,6	39,0	39,8	38,6	39,9	41,5	42,6	43,7	45,0
Китай	2,9	3,2	3,5	3,9	4,4	5,0	5,8	6,8	7,6	8,3	9,2	10,3	11,2	12,2	13,2
Чехія	16,5	17,5	18,1	19,2	20,6	22,7	24,9	26,9	27,9	26,6	27,4	28,5	28,7	29,0	30,0
Данія	32,7	33,6	34,2	34,9	36,7	38,7	41,3	42,6	42,9	40,7	41,7	42,9	43,2	43,5	44,6
Естонія	12,3	13,5	14,6	16,0	17,6	19,9	22,7	25,1	24,2	20,8	21,6	23,7	26,3	27,3	27,9
Фінляндія	27,4	28,7	29,5	30,7	32,7	34,5	36,9	39,7	40,6	37,3	38,7	40,4	40,3	40,3	40,7
Франція	28,5	29,5	30,1	30,7	32,3	33,6	35,2	36,7	37,3	36,3	37,3	38,7	39,3	40,0	40,5
Німеччина	29,5	30,7	31,2	31,5	32,7	34,0	36,5	38,8	39,9	38,1	40,1	43,2	44,2	44,9	46,2
Греція	20,1	21,2	22,2	24,0	25,8	26,8	29,1	30,9	31,3	30,1	28,8	26,9	25,6	25,2	26,0
Італія	28,6	29,8	30,3	30,9	32,0	33,1	34,7	36,1	36,1	34,2	35,1	35,9	35,6	35,3	35,1
Казахстан	7,7	9,0	10,0	11,0	12,3	13,8	15,6	17,3	17,9	17,8	19,1	20,6	21,7	23,1	24,1
Латвія	8,8	9,8	10,8	12,0	13,6	15,7	18,2	20,7	20,6	18,0	18,1	19,8	21,5	22,8	23,8
Молдова	1,8	2,0	2,2	2,4	2,6	2,9	3,2	3,4	3,7	3,5	3,8	4,2	4,2	4,7	5,0
Норвегія	46,5	48,3	49,5	50,6	53,8	56,6	59,2	61,9	62,5	61,2	61,5	62,6	64,6	65,4	67,2
Польща	11,6	12,0	12,3	13,0	14,1	15,1	16,5	18,2	19,3	19,9	21,0	22,4	23,2	24,0	25,2
Росія	10,5	11,3	12,1	13,3	14,7	16,2	18,1	20,1	21,6	20,1	21,2	22,6	23,7	24,3	24,4
Швеція	29,3	30,3	31,3	32,6	34,8	36,7	39,4	41,5	41,7	39,5	42,0	43,7	44,1	44,9	46,2
Великобританія	25,9	27,0	28,0	29,7	31,1	32,8	34,6	36,2	36,6	35,0	35,9	36,6	37,3	38,3	39,8
США	36,4	37,2	38,1	39,6	41,8	44,2	46,4	48,0	48,3	46,9	48,3	49,7	51,4	52,6	54,4
Грузія	2,6	2,8	3,0	3,4	3,8	4,3	4,9	5,8	6,1	6,0	6,6	7,3	8,0	8,5	9,2
Україна	4,0	4,5	4,8	5,4	6,3	6,8	7,5	8,4	8,8	7,6	7,7	8,3	8,5	9,7	8,7

ляндія – 40 700 дол. США, Норвегія – 67 200 дол. США, Швеція – 46 200 дол. США. Країни, що мають досить низький даний показник характеризуються структурною перебудовою економічної системи та ринковою трансформацією суспільних відносин. До них належать: Молдова – 5 000 дол. США, Грузія – 9 200 дол. США, Білорусь – 18 200 дол. США, Казахстан – 24 100 дол. США, Латвія – 23 800 дол. США. Україна також належить до країн з низьким рівнем ВВП на душу населення – 8 700 дол. США.

Для оцінки конкурентоспроможності товару часто апелюють до концепції Б. Баласси, згідно з якою конкурентна перевага полягає в досить великій частці, яку займає товар на міжнародному ринку, відповідно відсутність конкурентної переваги полягає в низькій частці цього товару на ринках експорту. Для цього використовують розроблений ним інструментарій – коефіцієнт порівняльних переваг (RCA), який має наступний вигляд:

$$RCA = (X_{ij} / X_{it}) / (X_{nj} / X_{nt}) = (X_{ij} / X_{nj}) / (X_{it} / X_{nt}), \quad (1)$$

де X – експорт;
 i – країна, яка досліджується;
 j – товар (або галузь промисловості);
 t – група товарів (або галузей промисловості);
 n – група країн.

Передбачається, що, коли значення коефіцієнта RCA перевищує одиницю, то країна є конкурентоспроможною у виробництві даного товару, якщо менше одиниці – країна не має конкурентної переваги. На перший погляд з допомогою коефіцієнта RCA можна ідентифікувати ті сектори економіки, в яких країна має конкурентну перевагу. Однак, головний недолік даного підходу – використання в розрахунках тільки даних з експорту, тоді як показники імпорту абсолютно не враховуються. Для компенсації недоліків цього підходу в якості додаткового використовується індекс Лафея, методологія якого полягає в одночасному урахуванні двох точок зору. Конкурентоспроможність оцінюється як: міжгалузева, тобто, коли країни експортують продукцію галузей, в яких вони спеціалізуються, та імпортують продукцію інших галузей; внутрішньогалузева – тобто торгівля однотипними товарами, яка найбільш інтенсивна, як правило, між розвиненими країнами. У цьому випадку країна одночасно є і експортером та імпортером товарів, що потрапляють в одну категорію продуктів. У зв'язку з цим, багато авторів вважають, що будь-яка оцінка конкурентоспроможності, заснована тільки на експорті, є неповною. Цей недолік, властивий коефіцієнту Баласси, усунутий в індексі Лафея (LafayIndex – LFI), який визначається наступним чином [14]

$$LFI_j^t = 100 \left(\frac{x_j^t - m_j^t}{x_j^t + m_j^t} - \frac{\sum_{j=1}^N (x_j^t - m_j^t)}{\sum_{j=1}^N (x_j^t + m_j^t)} \right) \frac{x_j^t + m_j^t}{\sum_{j=1}^N (x_j^t + m_j^t)}, \quad (2.2)$$

де x_j^t і m_j^t – експорт та імпорт продукції j в країну i ;
 N – кількість видів продукції.

У сутності формула являє нормовану різницю між відношенням чистого експорту продукції j до зовнішньоторговельного обороту товару j у певному році та відношенням сукупного чистого експорту до зовнішньоторговельного обороту, а також частки останнього за j -ої продукції у сукупному зовнішньоторговельному обороті певної країни. Позитивні значення індексу Лафея вказують на існування конкурентних переваг. Причому, чим більше значення коефіцієнта, тим вищий рівень конкурентоспроможності. Навпаки негативні значення свідчать про неконкурентоспроможність продукції. Іншою важливою властивістю індексу є його обмеження по мінімальному і максимальному значенню: від мінус 50 (повна деспеціалізація) до плюс 50 (повна конкурентоспроможність).

Для оцінки конкурентних переваг АПК доцільно застосовувати інтегральний метод. Досліджуючи конкурентні переваги за характером відношення до підприємства, слід враховувати вплив кожного з зовнішніх і внутрішніх формуючих їх факторів. Найчастіше оцінку проводять за результатами діяльності підприємства, але для забезпечення перспективної конкурентоспроможності необхідно прогнозувати вплив факторів на конкурентні переваги підприємств. У цьому випадку важливим є нарощування переваг у залежності від стадії розвитку підприємства. Труднощі у прогнозуванні та оцінці факторів викликає та обставина, що не всі фактори піддаються кількісному вираженню через відсутність даних у матеріалах звітності або неможливості розрахунку певних значень, а тому дослідники змушені застосовувати експертні оцінки, що звичайно знижує об'єктивність отриманих даних [7].

Однак наявність таких розрахунків є підставою для оперативного управління і розробки стратегії розвитку, орієнтованої на забезпечення конкурентоспроможності. Вважаємо, що оцінку конкурентних переваг можна провести за інтегральною формулою:

$$K_{кп} = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m a_i P_i * z_{ij} F_{ij}, \quad (2.3)$$

де $K_{кп}$ – інтегральна оцінка конкурентних переваг підприємства;

P_i – значення i -го конкурентної переваги;

n – кількість конкурентних переваг;

a_i – вагомість i -го конкурентної переваги;

F_{ij} – значення j -го фактора i -го конкурентної переваги;

m – кількість факторів конкурентної переваги;

z_{ij} – вагомість j -го фактору i -го конкурентної переваги.

Умовою розрахунку має бути $\sum a_i = 1$ і $\sum z_{ij} = 1$. Інтегральний коефіцієнт оцінки конкурентних переваг є основою формування потенційної конкурентоспроможності підприємства. Чим ближче коефіцієнт до 1, тим більша ймовірність того, що підприємство стане інвестором або ухвалить

рішення про вихід з бізнесу. В цьому випадку слід враховувати особливості ринку, на якому функціонує підприємство.

Таким чином, запропонований підхід визначає напрями управління конкурентними перевагами та конкурентоспроможністю в залежності від стадії економічного розвитку. Серед них слід виділити: аналіз і прогнозування конкурентних переваг на конкретній стадії економічного розвитку підприємств-виробників споживчих товарів і факторів досягнення конкурентоспроможності; посилення уваги на слабкі сторони і пошук нових конкурентних переваг, ґрунтуючись на аналізі слабких і сильних сторін підприємства; фокусування конкурентних переваг на досягнення стратегічних цілей функціонування підприємства [8, с. 139].

Висновки. Конкуренція та конкурентоспроможність – це невід’ємні складові сучасного бізнес-середовища. Відповідно до здійсненого аналізу, можна побачити взаємозалежність: високорозвинені країни-лідери, які досягли найвищих показників ВВП на душу населення також мають при цьому відкриту ринкову економіку, вільне ціноутворення, низькі митні бар’єри, висококонкурентне ринкове середовище, переважання приватної власності при одночасному її захисті, ефективне податкове адміністрування, податкову систему, підконтрольну платникам податків через демократичні представницькі інституції, ефективні державні організації з низьким рівнем корупції, прозорі суспільні та фінансові інститути – і, як наслідок, високі рейтинги міжнародної конкурентоспроможності.

Таким чином, очевидним є нерозривний зв’язок конкурентоспроможності на макро-, мезо- і мікро-рівні, а сучасні процеси глобалізації обумовлюють той факт, що міжнародна інтеграція посилює конкуренцію на національному рівні, яка, у свою чергу, суттєво впливає на конкурентоспроможність територій, галузей і підприємств. Можливість інтеграції представлених напрямків у теорії конкуренції і конкурентоспроможності обумовлена існуючою в сучасній науці концепцією просторової організації, яка дозволяє обґрунтувати наявність у розглянутих підходах загальних проблем диференціації соціально-економічного розвитку територій, галузей і підприємств з метою підвищення ефективності регіональної, структурної та конкурентної політики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації Монографія. – К.: КНЕУ, 2004, 104 с.
2. Базиліук Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення [Текст]: монографія / Я. Б. Базиліук. – К., 2002. – 130 с.
3. Гончарук Т. І. Конкуренція: сучасна економічна характеристика та особливості http://lib.uabs.edu.ua/library/Article/Honcharuk_3.pdf
4. Горбонос Ф.В. Теоретичні аспекти економічних взаємовідносин як основи кооперації в аграрному секторі / Г.В. Черевко, Ф.В. Горбонос // Економіка України. – 2004. – № 8. – С. 63–71.
5. Закон України про економічну конкуренцію <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
6. Лук’яненко Д. Г. Глобальна економічна інтеграція : монографія / Д. Г. Лук’яненко. – К. : ТОВ «Національний підручник», 2008. 2, с. 11–12.
7. [Малік М. Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: [монографія] / М. Й. Малік, О. А. Нужна. – К.: Інститут аграрної економіки, 2007. – 270с.]
8. (Новак Н. П. Розвиток та конкурентні переваги органічних аграрних підприємств у контексті забезпечення продовольчої безпеки / Н. П. Новак // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 7. – С. 138-141.)
9. Педченко Н. С. Деякі аспекти конкуренції і конкурентоспроможності в ринковій економіці // Регіональні перспективи. – 2000. – № 4(11). – С. 48.
10. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Международные отношения. – 1993. – С. 52–53.
11. Риккардо Д. Начала политической экономии и податного обложения / Д. Риккардо. – М.: [б.в.], – 1935. – С. 294.
12. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Эксмо, 2007. – С. 415.
13. Самуельсон П. Экономика / П. Самуельсон // Том 2 – Москва – МГП «Алгон» – ВНИИСИ, 1992. – 414 с.
14. Balassa B. Intra-Industry Trade and the Integration of Developing Countries in the World Economy // International Economic Integration / ed. M. N. Jovanovic. – London: Routledge, 1998. – Vol. 3. – P. 35-42.
15. IMD World Competitiveness Yearbook <https://www.imd.org/uupload/imd.website/wcc/methodology.pdf>.
16. Karlof B. (2006), Delovaia strategija: kontseptsija, soderzhanie, simvoly [The A#Z of Management Concepts and Models], Ekonomika Publ., Moskov, Russia.